

УДК 37.011.33 : 37.035.4 : 008 : 355.23

DOI: 10.15330/esu.11.123-128

Григорій Васянович

доктор педагогічних наук, професор, Львівський державний університет безпеки життєдіяльності (м.Львів, Україна)

Hryhoriy Vasyanovych,

Doctor of pedagogic sciences, Professor, Lviv State University of Life Safety (Lviv, Ukraine)

ldubzh.lviv@mns.gov.ua

ВИХОВАННЯ ПОЛІТИЧНОЇ КУЛЬТУРИ У МАЙБУТНІХ ОФІЦЕРІВ ЗБРОЙНИХ СИЛ УКРАЇНИ – ІМПЕРАТИВ ЧАСУ

EDUCATION OF POLITICAL CULTURE FOR FUTURE OFFICERS OF THE ARMED FORCES OF UKRAINE – IMPERATIVE TIME

У статті обґрунтовано ідею необхідності виховання політичної культури у майбутніх офіцерів Збройних Сил України. Охарактеризовано основні симптомокомплекси якостей політичної культури – політична компетентність; політична ідентичність; політична активність та ініціативність; політична позиційність; окреслено шляхи реалізації політичної культури майбутнього офіцера на практиці.

Ключові слова: політична культура майбутнього офіцера Збройних сил України, курсанти вищих військових навчальних закладів, політична компетентність; політична ідентичність; політична активність та ініціативність; політична позиційність особистісної політичної культури майбутнього офіцера.

The article substantiates the idea of raising political culture of future officers of Ukrainian Armed Forces. It characterizes main symptom-complexes of political culture qualities including political competence; political identity; political activeness and initiative; political positioning; it defines ways of implementation political culture of a future officer on a practical level.

Key words: political culture of a future officer of Ukrainian Armed Forces, cadets of higher military institutions, political competence; political identity; political activeness and initiative; political positioning of personal political culture of a future officer.

Постановка проблеми. Майбутній офіцер Збройних Сил України живе і діє у всій сукупності матеріальних, політичних, духовно-моральних та інших суспільних відносин. Вони зумовлюють багатоманітність особистісних зв'язків, різну ступінь усвідомлення курсантами свого місця в колективі і відповідальність за те, що відбувається в державі, і за свою власну поведінку, вчинки. Форми цієї відповідальності можуть бути різними: політична, моральна, правова та ін. Усі вони мають специфічний характер, відносну самостійність у практичному вияві і відрізняються одна від одної за змістом, сферами відносин. Кожна з них є складовою соціальної відповідальності курсанта, оскільки у будь-якому випадку є системою діяльності свідомої особистості, в якій проявляються її відносини із соціальним середовищем.

Нагальна потреба захисту Вітчизни перед лицем агресивних дій ворога, зумовлює потребу у вихованні відповідальної особистості майбутнього офіцера за

волю і долю рідного народу. Важливе місце у цьому процесі належить політичній культурі воїна.

Метою статті є обґрунтування ідеї необхідності виховання політичної культури у майбутніх офіцерів Збройних Сил України і шляхах її реалізації на практиці.

Останні дослідження з окресленої проблеми. Загальні контексти сутності і змісту політичної культури досліджували: Г. Алмонд, В. Андрущенко, Л. Губерський, М. Михальченко, І. Федірко та ін.

Формуванню політичної культури в українській молоді присвятили свої праці: В. Бебик, Г. Баталов, О. Бушуєва, М. Головатий, С. Грицай, В. Ребкало та ін. Питанням функціонування елементів політичної культури молоді приділили увагу: О. Баснін, С. Безклетний, М. Іванов, В. Костів, Ю. Кравченко, С. Трофімов та ін. Теоретико-методологічний пошук у руслі національної політичної культури сучасного суспільства здійснювали: М. Дмитренко, І. Нагорна, Н. Ротар, О. Рудакевич, Б. Цимбалістий. Регіональні аспекти політичної культури вивчали О. Кваша, Ю. Рябой, В. Серета. Особливості функціонування політичної культури у військовій сфері досліджували: В. Бойко, О. Ковнір, А. Куруч, М. Левко, В. Резніков, В. Ягупов та ін.

Виклад основного змісту матеріалу. Існують різні версії щодо самого терміну “політична культура”. Так, в енциклопедичному словнику “Політологія” наголошується на тому, що поняття “політична культура” в науковий обіг ввів американський політолог Г. Алмонд (1956). На переконання вченого-політолога, політична культура – це історичний досвід, пам’ять соціальних спільнот, їх орієнтації, навички, що впливають на політичну поведінку. Цей досвід містить в узагальненому, перетворювальному вигляді враження і пріоритети як у сфері міжнародних відносин, так і у внутрішній політиці. В його розумінні – це особливий тип орієнтації на політичну дію, що віддзеркалює специфіку кожної політичної системи. З одного боку, політична культура є складовою загальної культури конкретного суспільства, хоча й володіє певною автономією. З іншого боку, вона тісно пов’язана з конкретною політичною системою, хоча і на зводиться до неї [1, с. 264]. Натомість в інших дослідженнях наголошується, що термін “політична культура” належить німецькому ученому доби Просвітництва – Й.–Г. Гердеру.

Сучасний український вчений І Федірко акцентує увагу на тому, що політична культура є своєрідним синтезом політики й культури, вона відображає політичну сферу суспільства. З його погляду, “політична культура – це система знань, уявлень, цінностей і відносин, що функціонують у суспільстві і відтворюються в процесі зміни поколінь. Політична культура – система стійких установок, переконань, уявлень, моделей поведінки, які історично склались, проявляються в діяльності суб’єктів політичного процесу і забезпечують відтворення політичного життя суспільства на основі спадковості” [2, с. 370].

Політолог доводить, що політична культура є однією з найважливіших інтегральних властивостей особистості і в єдності з моральною, правовою, громадянською культурами людини виступає серцевиною її світоглядного світобачення, осердям побудови сучасного громадянського суспільства. Він чітко окреслює структуру, функції політичної культури, і розкриває основи її типології, окреслює її роль і місце в цілісній системі українського суспільства [2, с. 366].

Проведений аналіз значного комплексу літератури з окресленої проблеми свідчить про те, що вчені виокремлюють чотири головні складові у системі політичних якостей особистості: політична компетентність; політична ідентичність;

політична активність та ініціативність; політична позиційність, що виступають симптомокомплексами відповідних політичних якостей. Комплексна сформованість цих якостей у майбутнього офіцера, надасть змогу йому на належному рівні нести свій професійний обов'язок у справі захисту Батьківщини. Практика переконливо доводить, що недостатня політична компетентність воїна здатна гальмувати його дії, піддавати сумнівам те, що здавалося б є цілком очевидним. Особливо переконливо це засвідчили Кримські події, коли значна кількість офіцерського складу не змогла піднятися на рівень політичної компетентності, і в результаті зрадила своїй Батьківщині. На жаль, це засвідчують і призови молоді на військову службу, коли багато із призовників не усвідомлює своєї ролі щодо захисту рідного краю.

Справжня політична компетентність особистості яскраво засвідчує її здатність до самоусвідомлення тих соціально-політичних процесів, що відбуваються, й можливістю адекватно діяти, бути активним співучасником подій. Це вимагає від особистості набуття не лише відповідних політичних знань, а й політичного досвіду, які набуваються не лише у стінах вищого військового закладу, а й у сім'ї, школі, різного роду соціальних відносин – культурно-духовного, політичного соціуму в цілому.

Варто зазначити, що сьогодні існує значна кількість новітніх технологій у набутті політичної культури, натомість проведені нами та іншими науковцями дослідження засвідчують, що використовуються вони далеко не повною мірою. Це породжує у певної частини молоді, зокрема й у курсантів, політичний нігілізм, який не має нічого спільного з професійною компетентністю, почуттям відповідальності, обов'язку, честю і гідністю.

Із психолого-педагогічного погляду, необхідно створювати особистості такі умови, за яких вона була б максимально мотивована до набуття політичної компетентності, щоби це ставало її внутрішньою потребою, смислом буття. Як зазначав відомий психолог В. Франкл: "...той, хто сприймає своє життя позбавленим смислу, не лише є нещасливим, але й нежиттєздатним" [3, с. 36]. У цьому сенсі можна констатувати, що сучасній людині бракує не стільки знань, поінформованості, скільки Духа. Саме на цьому наголошує академік Г. Філіпчук, який пише: "Дух творить майбутнє... І щоб відповісти на питання, "як треба жити", то пам'ятаймо апостольське правило Павла – "Духа не вгашайте" [5, с. 34].

Для курсантів вищих військових навчальних закладів формування політичної компетенції зумовлено взаємодією національної воєнної політики в галузі безпеки й оборони міждержавних утворень, наприклад НАТО, обґрунтуванням напрямів національного військового будівництва. Політична компетенція для військових постає актуальним завданням сьогодення. Важливо, щоб курсанти вміли не лише виконувати бойові завдання, а й були б здатні самостійно спрогнозувати будь-яку політичну подію/ситуацію, які відбуваються не лише в Україні, а й у цілому світі.

Цілком очевидно, що політична компетенція має базуватися на науково визначених теоретико-методологічних засадах, вона має бути прогностичною, випереджальною. Натомість надто важливим є практична її реалізація. Особливо це стосується тенденцій у розвитку сучасної армії, її модернізації, відповідності її стану потребам реальної дійсності.

Не менш важливою у системі формування політичної культури майбутнього офіцера є проблема політичної ідентичності. Справа в тому, що тривале перебування українського народу в умовах тяжкого поневолення, негативно вплинуло на його свідомість, самовизначеність, національне державотворення, національну

одномовність тощо. Подекуди втрачається чуття “єдиної родини”, як писав поет, натомість замулюються джерела духовно-культурної єдності народу, його цілісності. Додамо до того, що і сьогодні Росія практично не визнає сам факт незалежності України і робить усе можливе аби її знищити. На це працюють і відкрите її воєнне втручання у внутрішні справи української держави, й економічний тиск, і безпрецедентна пропагандистська навала. Досить сказати, що серед найбільш ворожих Україні видань, різних, так званих “інформаційних каналів”, щоденно діють: “Первый канал”, “Россия-1”, “Россия-24”, НТВ, мілітарна “Звезда”, “Русская народная линия” (інформаційно-аналітична служба). Провідним лейтмотивом є “Православие – Самодержавие – Народность”, що асоціюється з теорією і практикою “Третього Риму” – “Третього Рейху” – “Третього Інтернаціоналу”. Упродовж останніх чотирьох років російські телеканали активно пропагують ідею створення на території України держави “Малоросії”, що фактично є поглинанням українських земель. Частковою реалізацією цієї ідеї є створення так званих “ДНР” і “ЛНР”.

Соціологічні дослідження зарубіжних і українських медіа-спеціалістів засвідчують, що понад 80 % новин з України в Росії трактуються брехливо. Держдеп США навіть видав (уперше !) спеціальний документ, в якому Путін звинувачується в брехні (“Вимисел президента Путіна : 10 брехливих зауважень по Україні”). Звичайно, що молодій людині часто-густо буває важко розібратися у всій цій цілеспрямованій брехні. Своє громадянське ставлення до цієї проблеми, до цієї небаченої брехні ми засвідчуємо у такий спосіб :

Пливе безчестя слимаком із мушлі,
Повзе з Кремля до Криму у Донбас,
Повзе брехнею Путіна-тітушки,
Аби рабами знов зробити нас.
Серед прокльонів, клекоту і гулу,
Зчорнів від болю край шахтарський наш,
Йому Москва зварила смерть і кулю,
Дала убивцям динаміт, “калаш”.
За машкарою – кам’яні обличчя,
За долари – хоч матір попроси,
Кривавий цар “во всем своем величьи”
кавчить брехнею – справжній сучий син.
Брешіть, брешіть, а правда наша буде !
Брешіть, брешіть – ми встанемо з колін,
За нами світ, за нами чесні люди,
А вам погибель і мерзотний тлін ! [4, с. 61].

Стає зрозумілим, наскільки актуалізується у цьому сенсі ідея активності та ініціативності, духовної творчості особистості. Можна з упевненістю сказати, що все це має стати певною компенсацією за іноді значні прорахунки наших можновладців, їх безвідповідальність перед народом, який їх обрав і терпеливо утримує. Там де потрібні політична мужність, політичне лідерство – зростає невпевненість, втрачається час на прийняття необхідних політичних рішень, або ж приймаються вони у надто недолугій формі. Вже роками нам бракує політичної консолідованості. А тому гостро постає питання консолідації не лише владних структур, повернення довіри до них, а й консолідованої єдності всього українського народу. Саме у цьому пункті є доречним творення єдності на кращих зразках дружби шанобливого ставлення один до одного, як на рівні національних меншин, так і на міжособистісному рівні.

Сказане доповнюється політичною позиційністю. Виховання політичної культури у майбутніх офіцерів передбачає доведення до їхньої свідомості ідей політичного плюралізму, толерантності, непродуктивності розв'язувати складні політичні питання засобом сили, агресії. Варто у виховному процесі доводити, що є такі обставини, коли доречним постає політична жертвність. Втім, це не означає, що можна жертвувати головним – долею Батьківщини. Тут позиція має бути чіткою й однозначною: Батьківщина – це святе, і за її честь, гідність необхідно боротися до останньої краплі крові, як це і роблять її кращі сини тепер, демонструючи не удавану, а справжню політичну свідомість, політичну культуру. Цим засвідчують і власному народові, і всьому світові нашу незламність, нашу віру в перемогу.

Не поставите нас на коліна,
Ви, московські кати-холуї,
Хоч вбиваєте сотні невинних,
Хоч несете смертей врожаї.

Час настане правдивої плати,
Твердо ми на ногах стоїмо,
І за кожного вбитого брата,
Ми вам всемеро ще віддамо.

Не допоможуть злостиві чеченці,
Що мочили ви їх в нужниках,
Наші Йвани, Тараси, Яремці
Їх знайдуть – не допоможе Аллах.

Буде жити свята Україна,
І співатимуть нам солов'ї
Не поставите нас на коліна,
Ви, московські кати-холуї [4, с. 72].

На основі викладеного можна зробити такі висновки:

1. Проблема політичної культури особистості є актуальною, але недостатньо вивченою філософами, політологами, соціологами та представниками інших наук.
2. Виховання політичної культури у майбутніх офіцерів Збройних Сил України актуалізується їх професійною діяльністю, а також “гібридною війною”, що нав’язана Україні Росією.

Література

1. Политическая культура / Политология : Энциклопедический словарь // Общ. ред. и сост. Ю. Аверьянов. – М. : Изд. Моск. коммерч. ун-та, 1993. – С. 264–266.
2. Федірко І. Політична культура / І. Федірко // Політологія. Навчально-методичний комплекс : гідручник – К. : Центр навчальної літератури, 2004. – С. 365–372.
3. Франкл В. Человек в поисках смысла. Сборник : Пер. с англ. и нем. / Общ. ред. Л. Гозмана и Д. Леонтьева ; вступ. ст. Д. Леонтьева. – М. : Прогресс, 1990. – 368 с.
4. Васянович Г. Из штольні серця / Г. Васянович. – Львів : Норма, 2015. – 316 с.
5. Філіпчук Г. “Духа не вгашайте”! Публіцистика / Г. Філіпчук. – К. : Вид. товариства “Просвіта” ім. Т. Шевченка, 2014. – 74 с.

References

1. Politycheskaia kultura / Polytolohyia : Entsyklopedycheskyi slovar // Obshch. red. y sost. Yu. Averianov. – M. : Yzd. Mosk. kommerch. un-ta, 1993. – S. 264–266.
2. Fedirko I. Politychna kultura / I. Fedirko // Polytolohyia. Navchalno-metodychnyi kompleks : gidruchnyk – K. : Tsentr navchalnoi literatury, 2004. – S. 365–372.
3. Frankl V. Chelovek v poyskakh smysla. Sbornyk : Per. s anhl. y nem. / Obshch. red. L. Hozmana y D. Leonteva ; vstup. ct. D. Leonteva. – M. : Prohress, 1990. – 368 s.
4. Vasianovych H. Iz shtolni sertsia / H. Vasianovych. – Lviv : Norma, 2015. – 316 s.

УДК 173.7 : 392.3 : 378.4
DOI: 10.15330/esu.11.128-131

Галина Галуцак,

аспірантка, ДВНЗ "Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника" (м. Івано-Франківськ, Україна)

Halyna Halushchak,

Postgraduate, Vasyl Stefanyk Precarpathian national university (Ivano-Frankivsk, Ukraine)

socialna1ped@gmail.com

ПАТРОНАТ ЯК КОМПОНЕНТ СІМЕЙНИХ ВЗАЄМОВІДНОСИН

PATRONAGE AS A COMPONENT OF THE BASIS FOR FAMILY MUTUAL RELATIONS

У статті на основі вітчизняних досліджень проаналізовано компоненти сімейних взаємовідносин: об'єкти відносин, відносини цих об'єктів, основа відносин, матеріальний фон відносин, результат відносин. В основі сімейних відносин (за В. Костівим) виокремлено: шлюб, кровну спорідненість, усиновлення, опіку, свояцтво. Подається визначення поняття сім'я та наводиться типологія нуклеарних сімей (за В. Костівим). Обґрунтовується необхідність включення в основу сімейних відносин такого її компоненту, як патронат.

Ключові слова: сім'я, сімейні взаємовідносини, компоненти сімейних взаємовідносин – шлюб, кровна спорідненість, свояцтво, усиновлення, опіка, патронат.

The article analyses components of family mutual relations on the grounds of domestic researches: objects of relations, relations of these objects, the basis of relations, financial background, the result of relations. The basis of family relations (due to V. Kostiv) comprises marriage, consanguinity, adoption, foster care, kinship. The article defines the notion of family and gives typology of nuclear families (due to V. Kostiv). It justifies necessity of including such a component as patronage into the basis of family relations.

Key words: family, family mutual relations, components of family mutual relations – marriage, consanguinity, kinship, adoption, foster care, patronage.

Постановка проблеми. Як підкреслюють різні вчені, сутністю сім'ї є конкретні взаємовідносини її членів. Зокрема, А. Харчев, автор фундаментальної книги з радянських часів, яка витримала два видання (1964, 1979) підкреслює, що сім'я – це історично конкретна система взаємовідносин подружжя, батьків і дітей, як малої групи, члени якої пов'язані шлюбними або родинними відносинами, спільністю побуту та взаємною моральною відповідальністю, соціальна необхідність в якій зумовлена потребою суспільства у фізичному та духовному відтворенні населення [6, с. 75].

Аналіз останніх досліджень. А. Харчев та інші філософи, соціологи і юристи (зокрема, В. Свідерський, М. Соловійов, А. Антонов та ін.) висувають на перший план системний характер внутрішніх сімейних відносин та їх взаємозв'язок з суспільством [6, с. 25, с. 26–28; 4, с. 25 та ін.] На основі їхніх праць можна зробити висновок, що сім'я – це первинний осередок, в якому індивід усвідомлює себе як особистість та готується до включення в систему суспільних відносин [2, с. 8].